

Prohlášené kulturní památky

Podrobnější údaje k nově prohlášeným kulturním památkám je možno nalézt v databázi Památkový katalog na webových stránkách Národního památkového ústavu.¹

Nové nemovitě kulturní památky v Plzeňském kraji

*Jana Bukovská, Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Plzni*

V roce 2021 byl památkový fond Plzeňského kraje obohacen o deset nových nemovitých kulturních památek. U tří objektů došlo k rozšíření dosavadní ochrany na další stavby a pozemky v jejich areálech. Návrhy na prohlášení za kulturní památku vzešly jednak z podnětu soukromých vlastníků, jednak také z iniciativy plzeňského pracoviště Národního památkového ústavu. Soubor nově prohlášených kulturních památek zahrnuje především objekty v soukromém vlastnictví, ale rovněž objekty v majetku obcí, kraje či církve. Soubor je typologicky bohatý, obsahuje technická díla, jako jsou mosty či bývalá cihelna, obytné venkovské stavby, hospodářské areály i sakrální objekt, zahrnuje i venkovskou školní budovu či památník padlým ve světových válkách. Většina nových kulturních památek leží v okrese Klatovy, jedno rozšíření ochrany bylo zaznamenáno v okrese Tachov. Část zde představovaných kulturních památek byla již v minulosti památkově chráněna, ale z důvodu neplatného zápisu do tehdejšího státního seznamu kulturních památek musela být opětovně navržena k prohlášení za kulturní památku.² V současné době čítá památkový fond Plzeňského kraje 3 221 nemovitých kulturních památek (stav k 31. 12. 2021).

**Bernartice (okr. Tachov), část obce Stráž, ohradní zeď a pozemky u bývalé tvrze,
č. ÚSKP 44330/4-4542**

Stavba palácové renesanční tvrze leží v centru obce Bernartice. Má podobu čtyřkřídlé budovy se čtvercovým nádvořím. Původní tvrz byla upravena nejprve barokně a poté v průběhu 19. století, kdy byla část adaptována pro hospodářské účely. Na objekt tvrze navazuje na jižní a východní straně plocha bývalé produkční zahrady, vymezená ohradní zdí z lomového kamene. Výstavba oplocení spadá patrně do barokního až pozdně barokního období, kdy bylo nejbližší okolí tvrze dotvořeno do nynější podoby. Objekt se nachází v soukromém vlastnictví. Tvrz je památkově chráněna od roku 1990.

**Boubín (okr. Klatovy), část obce Horažďovice, bývalá strojní cihelna,
č. ÚSKP 106724**

Areál bývalé cihelny se nalézá na severovýchodním okraji osady Boubín, vlevo od silnice na Horažďovice (obr. 1). Boubínská cihelna byla postavena ve třicátých letech 20. století ve dvou etapách; již v roce 1939 došlo k jejímu uzavření a převezení části vybavení do nedalekého podniku SOLO Sušice. Po válce se podařilo výrobu obnovit a produkce dosahovala až 10 000 tisíc kusů cihel týdně; roku 1948 byl podnik znárodněn. Cihelna pak nepřetržitě fungovala až do zastavení výroby v roce 1985. Po sametové revoluci byl objekt vrácen původním majitelům, ale ti již k obnovení výroby nepřistoupili. Součástí areálu je několik výrobních budov – bývalá pec s komínem, lisovna, kolny a k nim přilehlý, poměrně rozsáhlý prostor bývalého hliniště. Zde se těžila a prvotně zušlechťovala základní surovina, kterou pak dopravovala vlečka k dalšímu zpracování. V lisovně vznikaly

Obr. 1. Boubín (Horažďovice, okr. Klatovy), bývalá strojní cihelna, pohled od jihu, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: Stanislav Plešmíd, 2020

polotovary, jež se sušily a skladovaly v kolnách a po vysušení putovaly k vypálení do žárové pece. Objekty cihelny jsou dnes v důsledku dlouhodobé absence údržby ve špatném stavebnětechnickém stavu. Nový, soukromý vlastník je plánuje využívat k zemědělskému podnikání.

V rámci Plzeňského kraje jde o ojedinělý příklad v podstatě kompletně dochovaného historického cihlářského pracoviště s autentickými provozními objekty. Z dochovaných budov je památkově chráněna vlastní budova žárové komorové pece se šestnácti metry vysokým továrním komínem, objekt lisovny a samostatně stojící jižní kolna.

Kašperské Hory (okr. Klatovy), kostel Panny Marie Sněžné s tarasní zdí a litinovým křížem, č. ÚSKP 106629

Areál kostela Panny Marie Sněžné je situován na jihozápadním okraji pošumavského městečka (obr. 2). Kašperské Hory byly v minulosti významným hornickým městem, na jehož území se těžila zlatá ruda a rýžovalo zlato. Kostel stojí v dominantní poloze ve svahu nad komunikací, nad starší kaplí Panny Marie Klatovské. Barokní kaple se studánkou a zázračným obrazem Panny Marie Klatovské byla významným mariánským poutním místem a každoročně k ní přicházelo velké množství poutníků z české i bavorské strany Šumavy. Protože kapacity kaple již nedostačovaly, bylo v letech 1850–1867 přikročeno k výstavbě nového kostela, zasvěceného Panně Marii Sněžné. Kostel byl postaven podle plánů místního zednického mistra Jana Buchingra v raně eklektickém slohu. Je to jednolodní, orientovaná stavba, s obdélnou lodí a užším obdélným presbytářem s trojbokým závěrem, který obklopuje nižší sakristie. Hlavní, západní průčelí vrcholí trojúhelným štítem, zvýrazněným po stranách dvojicí hranolových věží s jehlancovými střechami. Prostor kostelní lodi je zaklenut plackovou klenbou se štukovou výzdobou, na její západní straně je vložena zděná kruchta s trojicí arkád; presbytář zastropuje křížová klenba s paprscitým závěrem. V kostele najdeme množství původních uměleckořemeslných prvků, např. soubor okenních výplní či vstupní dveře bohatě zdobené řezbou. Součástí kulturní památky je rovněž obloukově zakřivená terasa před hlavním průčelím, s pamětním litinovým křížem. Kostel vlastní Římskokatolická farnost Kašperské Hory

Obr. 2. Kašperské Hory (okr. Klatovy), kostel Panny Marie Sněžné a kaple Panny Marie Klatovské, pohled od severozápadu, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: autorka, 2007

a v současnosti je využíván k bohoslužbám a koncertům; tradice mariánských poutí zde pokračuje dodnes.

Kostel Panny Marie Sněžné je pozoruhodnou sakrální architekturou z doby po polovině 19. století a výraznou dominantou města. Spolu s nedalekou barokní kaplí Panny Marie Klatovské je významným poutním místem a dokladem rozšíření mariánského kultu u nás. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

Nemilkov (okr. Klatovy), část obce Velhartice, hospodářský dvůr u zámku, č. ÚSKP 46683/4-3167

Zámek se nachází na jižním okraji osady Nemilkov, vzdálené asi dva kilometry západně od městečka Velhartice. Hlavní barokní budova zámku z konce 18. století vznikla na místě gotické, později renesančně přestavěné tvrze. Navazující poplužní dvůr je barokního založení a je zmiňován již k roku 1622. Budovy hospodářského dvora zachycuje mapa stabilního katastru z roku 1837. Současná skladba a podoba objektů dvora je výsledkem složitějšího stavebního vývoje, dokončeného v průběhu 19. a 20. století. Starší hospodářské stavby byly postupně adaptovány a přizpůsobovány podnikatelským aktivitám majitelů, např. tehdejší vinopalna byla v roce 1837 přestavěna na jeden z prvních lihovarů v Čechách. Hospodářský dvůr lichoběžníkového půdorysu leží před hlavním, východním průčelím zámecké budovy. Severní křídlo dvora tvoří budovy bývalé sladovny a pivovaru. Jižní křídlo, narušené demolicí na přelomu let 2012 a 2013, obsahuje část bývalého lihovaru (bývalou vinopalnu) a stodoly. Západně od zámku stojí samostatná budova stájí. Objekty slouží jako skladovací prostory, některé jsou bez využití.

Hospodářské budovy jsou součástí historického zámeckého areálu. Prostorově propojují zámeckou budovu s parkem a dokládají postupný vývoj lokality a změny ve způsobu hospodaření od barokního období až do první poloviny 20. století. Předmětem památkové ochrany byla dosud vlastní zámecká budova s plochou bývalého zámeckého parku a kašnou. V roce 2021 byla ochrana rozšířena také na budovy bývalého poplužního dvora. Zámek s kašnou a parkem je chráněn od roku 1958.

Obr. 3. Opálka (Strážov, okr. Klatovy), areál hradu, hospodářský dvůr, pohled od hradu, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: Stanislav Plešmíd, 2019

Opálka (okr. Klatovy), část obce Strážov, hospodářský dvůr u hradu čp. 1, č. ÚSKP 20916/4-3201

Areál bývalého panského sídla leží v osadě Opálka, asi jeden kilometr západně od pošumavského městečka Strážov. Na nejvyšším místě zdejší ostrožny se nachází bývalý hrad, na terase pod ním stojí prostá barokní kaple sv. Anny a budovy hospodářského dvora (obr. 3). Hrad založený na konci 14. století byl výrazně renesančně přestavěn ve druhé polovině 16. století, přičemž v této době je již zmiňován i navazující poplužní dvůr s pivovarem a sladovnou. Hospodářský dvůr nemá pravidelně sevřený půdorys a tvoří ho několik samostatně nebo v řadě stojících staveb. Ve východní frontě dvora najdeme trojici navazujících budov pravděpodobně ještě renesančního založení, vystavěnou v linii vnější hradební zdi (lihovar, chlévy a kravín). Dvůr západně od hradu vznikl patrně v období pozdního baroka. V západní části dvora stojí obytné stavení s navazujícím hospodářským traktem, mohutný seník s pivovarskými sklepy a kolna na slámu. Uprostřed předhradí se nalézá drobný objekt mléčnice a bývalá kovárna. Pod reliktem středověké hradební věže byl nedávno objeven skalní sklep. Areál se nachází v soukromém vlastnictví.

Všechny objekty si i přes stavební úpravy během 19. či na počátku 20. století uchovaly tradiční charakter. Budovy dvora tvoří nedílnou součást bývalého panského sídla a dokládají jeho přirozený stavební a funkční vývoj v období od poloviny 16. až do počátku 20. století. Hrad s kaplí sv. Anny, předhradím a opevněním je památkově chráněn od roku 1958.

Rohozno (okr. Klatovy), část obce Janovice nad Úhlavou, silniční most s pamětním křížem, č. ÚSKP 106657

Silniční most přes řeku Úhlavu se nalézá na jižním okraji obce Rohozno, na silnici vedoucí do Janovic nad Úhlavou. Most s ocelovou nýtovanou konstrukcí o jednom poli tvoří dva příhradové nosníky s horním obloukovým pasem a spodní vodorovnou mostovkou (obr. 4). Opěry mostu jsou vyzděné z kamenných kvádrů. Historický štítek na hlavním nosníku prozrazuje, že most byl zhotoven v roce 1907 v klatovské mostárně Leopolda

Obr. 4. Rohozno (Janovice nad Úhlavou, okr. Klatovy), silniční most s pamětním křížem, pohled od jihovýchodu, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: Stanislav Plešmíd, 2021

Schifauera. Tento strojírenský závod kromě výstavby mostů zajišťoval výrobu strojního vybavení pivovarů, lihovarů, cukrovarů a skláren, později pak i výrobu turbin, mlýnských strojů, budování plynovodů, elektráren a za války i výrobu pro válečné potřeby. Na předpolí mostu stojí litinový pamětní kříž. Vlastníkem stavby je Plzeňský kraj.

Most v Rohozně je významnou technickou památkou. Na území Plzeňského kraje je jediným památkově chráněným mostem s nýtovaným příhradovým nosníkem s horním obloukovým pasem. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

Splž (okr. Klatovy), část obce Strážov, venkovský dům čp. 6, č. ÚSKP 106751

Chalupa stojí v šumavském podhůří, na severním okraji drobné osady Splž, asi 2,5 km jižně od městečka Strážov. Jde o přízemní venkovský dům s polopatrem, krytý sedlovou střechou (obr. 5). Severní obytná část objektu je roubená, se stěnami obloženými šindelem. Na ni navazuje hospodářská část se zděným chlévem a částečně bedněnou stodolou. Dům má klasickou trojdílnou dispozici chlévního typu se vstupní síní, přední světnicí, dvojicí zadních světnic a protilehlým chlévem. V obytné části je dochován kompletní soubor slohových okenních a dveřních výplní z 19. a počátku 20. století, zachovaný včetně původního kování. Chalupa je zachycena na mapě stabilního katastru z roku 1837 jako spalný objekt. Její stávající podoba je výsledkem opakované přestavby, která proběhla někdy v poslední třetině 19. století a kolem roku 1900. V současnosti je tento soukromý objekt rekonstruován k bydlení.

Objekt je typickým příkladem pošumavské chalupy s roubenou obytnou částí a zděným hospodářským zázemím. Dochoval se v autentickém stavu z období přelomu 19. a 20. století.

Svéradice (okr. Klatovy), venkovská usedlost č. ev. 4, č. ÚSKP 106757

Zděná usedlost s klenutou vjezdovou branou (obr. 6) je situována na jižním okraji malebné obce, u přístupové cesty k návsi. Vpravo od brány stojí obytné stavení s navazující hospodářskou částí, pod společnou sedlovou střechou. Proti vjezdu se nachází torzo bývalé stodoly. Na jižní straně usedlost uzavírá ohradní zeď. Interiér má klasickou trojdílnou dispozici se vstupní síní, v čele s bývalou kuchyní a po stranách se světnicí

Obr. 5. Splž (Strážov, okr. Klatovy), venkovský dům čp. 6, pohled od severozápadu, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: autorka, 2020

Obr. 6. Svěradice (okr. Klatovy), venkovská usedlost č. ev. 4, pohled od jihu, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: autorka, 2019

a komorou. Většina obytných prostor je klenutých, ve světnici je klenba doplněna štukovou výzdobou. Byvalý chlév byl v minulosti upraven k bydlení. Usedlost vznikla jako novostavba v období kolem poloviny 19. století, na mapě stabilního katastru z roku 1837 není ještě zachycena, zaznamenává ji až reambulovaná mapa z roku 1878. Dnes slouží k rekreačnímu bydlení.

Obr. 7. Švihov (okr. Klatovy), pomník obětem první a druhé světové války, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: Linda Foster, 2021

Usedlost je příkladem mladší chalupnické zástavby a výrazově prosté zděné lidové architektury typické pro oblast Horažďovicka. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

Svéradice (okr. Klatovy), venkovská usedlost č. ev. 7, č. ÚSKP 106628

Na východním okraji Svěradic najdeme další kvalitní příklad lidové architektury. Je to menší zděná venkovská usedlost, přístupná vjezdovou branou se zaklenutím ve tvaru stlačeného lomeného oblouku. Na bránu se zprava napojuje obytné stavení ve štítové orientaci, za ním navazuje stodola s krátkým dvorním křídlem. Objekt je krytý sedlovou střechou. Obytné stavení klasické trojdílné dispozice obsahuje vstupní síň, přiléhající prostor bývalé černé kuchyně, světnici s původní pecí a protilehlou komoru. Část vnitřních prostor je klenutá. V podkroví nad světnicí je intaktně dochovaná sýpka se samostatnou krovovou konstrukcí, opatřenou z vnější strany vrstvou mazanice. Usedlost pochází z první poloviny 19. století, mapa stabilního katastru z roku 1837 ji zachycuje jako nespalný objekt. V současnosti je využívána k rekreaci.

Zcela mimořádné je zachování samostatného sýpkového prostoru v podkroví obytného stavení – v rámci regionu Horažďovicka jde o typologicky jedinečnou hospodářskou stavbu, která se dochovala v původním stavu bez novodobých úprav. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

Švihov (okr. Klatovy), pomník obětem první a druhé světové války, č. ÚSKP 106658

Pomník obětem obou světových válek (obr. 7) je situován na západní straně náměstí Dr. E. Beneše. Má podobu nižší žulové zdi s nárožními hranolovými sloupky a vysokým středovým pilířem s reliéfem českého lva, před nímž je osazena socha vojáka-legionáře v mírně nadživotní velikosti. Na zdi jsou v pěti polích vytesána jména padlých. Pomník byl postaven v roce 1931 podle návrhu klatovského sochaře Viléma Glose, který pomník i zhotovil. Glos se ve dvacátých a třicátých letech 20. století specializoval na tvorbu pomníků padlým a hřbitovních náhrobků na Klatovsku a Domažlicku. Pomník ve Švihově je jednou z pozdních Glosových realizací a navazuje na jeho předchozí tvorbu

Obr. 8. Žichovice (okr. Klatovy), silniční most „Dolní“, jižní strana, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: David Tuma, 2017

skulpturálních pomníků v nedalekém Strážově, Dolanech u Klatov či v Žinkovech. Po roce 1945 byl pomník doplněn o jména obětí druhé světové války, převážně zahynulých v koncentračních táborech. Vlastníkem monumentu je město Švihov.

Glosa figurální díla představují v regionu nejkvalitnější práce svého druhu a sochařskou úroveň přesahují běžnou dobovou produkci. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

Těchonice (okr. Klatovy), část obce Nalžovské Hory, bývalá škola čp. 13, č. ÚSKP 106658

Na severním kraji osady Těchonice stojí objekt bývalé obecní školy. Má podobu patrové zděné budovy na půdorysu písmene T, se širokým vstupním průčelím. Fasády člení štuková nárožní bosáž. Vysoká okna se segmentovými záklenky mají v přízemí nadokenní plastické pásy a v patře vpádlé parapety. V interiéru se zachovalo původní dispoziční řešení s učebnami a bytem řídícího učitele. Exteriéry a interiéry jsou dochovány v autentické podobě, pozoruhodný je bohatý soubor dobových okenních a dveřních výplní zachovaných včetně kování. Na západní straně navazuje na budovu školy menší přízemní hospodářský přístavek, ve dvoře pak najdeme samostatně stojící, do svahu zapuštěný sklípek. Škola vznikla přestavbou starší školní budovy v letech 1878–1880 podle projektu inženýra a stavitele Václava Káby z Kolince. Sloužila svému účelu do roku 1966, až do trvalého uzavření pro nedostatek žáků. Současný soukromý majitel připravuje celkovou rekonstrukci objektu a jeho následné využití k bydlení.

Objekt je příkladem venkovské školní budovy dochované v původním stavu včetně doprovodných hospodářských staveb, které využíval samotný řídící učitel.³

Žichovice (okr. Klatovy), silniční most „Horní“, č. ÚSKP 106746

Jižně od městečka Rabí leží obec Žichovice, kterou protéká Nezdecký potok. Ve vsi obtéká z jižní a východní strany zámecký areál a posléze se vlévá do řeky Otavy. Východně od zámku překonává vodoteč dvojice barokních mostů. Jižní z nich, zvaný Horní, pochází pravděpodobně již z 18. století a do dnešní doby se dochoval jen částečně.

Jeho západní část totiž byla stržena při velké povodni v roce 1890 a o čtyři roky později velká voda poničila i jeho zděné pilíře. Zachovaná část je vyzděná z kamene, tvoří ji dva segmentové oblouky různého rozpětí, s dvojicí hranolových pilířů a parapetními zídками, jež jsou kryté žulovými deskami. Chybějící část mostu byla ve 20. století nahrazena novodobou železobetonovou konstrukcí. Celková délka objektu je dvacet metrů. Vlastníkem památky je obec Žichovice.

Přestože je historický most dochován jen částečně, je hodnotným dokladem barokní dopravní stavby. Spolu s nedalekým Dolním mostem tvoří ojedinělou kolekci kamenných mostů, navíc v těsném sousedství zámeckého areálu. Oba žichovické mosty i nadále slouží silniční dopravě. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

Žichovice (okr. Klatovy), silniční most „Dolní“, č. ÚSKP 106796

Dolní žichovický most (obr. 8) leží jen sto metrů níže po proudu Nezdeckého potoka od mostu Horního. Je přímý, klenutý, o délce 15 metrů, vyzděný z kamene. Jeho konstrukci tvoří dva segmentové oblouky o stejném rozpětí, založené do nábrežních zdí a středového hranolového pilíře. Ten je na obou stranách opatřen výrazným břitem. Ve vrcholech mostních oblouků jsou vsazeny kamenné odvodňovací žlaby. Parapetní zídky jsou plné, kryté opracovanými kamennými deskami; jižní zídka na východní straně pokračuje až za okraj mostu. Na severní straně je do parapetní zdi vsazen litinový pamětní kříž. Barokní technická památka pochází pravděpodobně již ze 17. století. Objekt je vlastnictvím Plzeňského kraje.

Most je velmi dobře dochovaný a pozdější úpravy jsou pouze dílčího charakteru. Kvalita provedení zděných konstrukcí, doplněných velmi precizně kamenicky opracovanými prvky, dokládá vysokou řemeslnou úroveň historického stavitelství u tohoto typu staveb. V případě tohoto objektu se jedná o tzv. pozdní zápis.

- 1 Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz> [19. 04. 2022].
- 2 Jde o tzv. pozdní zápisy, tj. památky zapsané dle zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, do státního seznamu kulturních památek po 31. prosinci 1987, tj. již za účinnosti zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, kterým byl zákon č. 22/1958 Sb. zrušen. Na základě rozsudku Nejvyššího správního soudu z roku 2020 bylo judikováno, že jsou tyto zápisy neplatné a nejde o kulturní památky.
- 3 TUMA, David, Venkovská škola v Těchonících jako doklad vývoje školství na Horažďovicku, *Památky*, 2022, roč. 1, č. 2, s. 84–97.

Nové nemovité kulturní památky v Karlovarském kraji

*Jelena Dědková, Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Lokti*

V roce 2021 získaly v Karlovarském kraji statut kulturní památky další čtyři objekty. V následujícím přehledu se můžete s novými kulturními památkami seznámit.

Nové Sedlo (okr. Sokolov), komín bývalé Siemensovy sklárny, č. ÚSKP 106718

Vysoký komín oktogonálního půdorysu, vystavěný z tmavých pálených cihel, je jedním z posledních dokladů původního areálu sklárny, založené drážďanským výrobcem a exportérem skla Friedrichem Siemensem koncem 70. let 19. století. Pata i hlavice objektu jsou bohatě zdobeny dekorem. Pata komínu je členěná lizénovými rámy a oddělená od těla konzolovou římsou. Konzolky římsy jsou tvořeny postupně vysunutými cihlami. Samotné tělo komína je sepnuto kovovými skružemi. Jeho hlavice je zdobena z každé strany cihlami vyskládanými do tvaru rovnostranného kříže. Hlavice je opět zakončena konzolovou římsou. Památkové hodnoty komína jsou především v jeho neobvyklém